

Het leren van studenten in leernetwerken faciliteren

Citation for published version (APA):

Huiskamp, M., Vrieling, E., & Wopereis, I. (2017). Het leren van studenten in leernetwerken faciliteren. *OnderwijsInnovatie*, 19(3), 30-33.

Document status and date:

Published: 01/09/2017

Document Version:

Peer reviewed version

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

<https://www.ou.nl/taverne-agreement>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

pure-support@ou.nl

providing details and we will investigate your claim.

Downloaded from <https://research.ou.nl/> on date: 06 May. 2023

Open Universiteit
www.ou.nl

Het leren van studenten in leernetwerken faciliteren

Bij Iselinge Hogeschool (pabo) wordt al enkele jaren gewerkt met het leren in netwerken waaraan basisschoolleerkrachten, pabo-studenten, opleiders en onderzoekers deelnemen. Omdat dit netwerklernen door studenten niet altijd als waardevol wordt ervaren, is onderzocht op welke manier deze vorm van leren voor studenten beter gefaciliteerd kan worden, zodat het voor hen van waarde is.

Melline Huiskamp
Emmy Vrieling
Iwan Wopereis

Huiskamp is verbonden aan Iselinge Hogeschool, Vrieling en Wopereis zijn verbonden aan de Open Universiteit. Reacties op dit artikel naar: Emmy.Vrieling@ou.nl

Om in te kunnen spelen op de veranderende samenleving en daarmee de veranderende eisen die gesteld worden aan burgers, moet het onderwijs anders ingericht worden (Vermeulen & Vrieling, 2017). Het onderwijs heeft leraren nodig die zich kritisch kunnen verhouden tot de voortdurende veranderingen en die in staat zijn hun onderwijs te verbeteren en te innoveren naar aanleiding van een kritische kijk op veranderingen in de maatschappij. Dit vraagt van (toekomstige) leraren een kritisch-onderzoekende houding (Onderwijsraad, 2013) en een continu proces van leren (Timmermans, 2016). Om dit proces van leren te bewerkstelligen moet de professionele ontwikkeling van zowel zittende als toekomstige leraren gefaciliteerd worden (Onderwijsraad, 2013; Ministerie van Onderwijs, 2013).

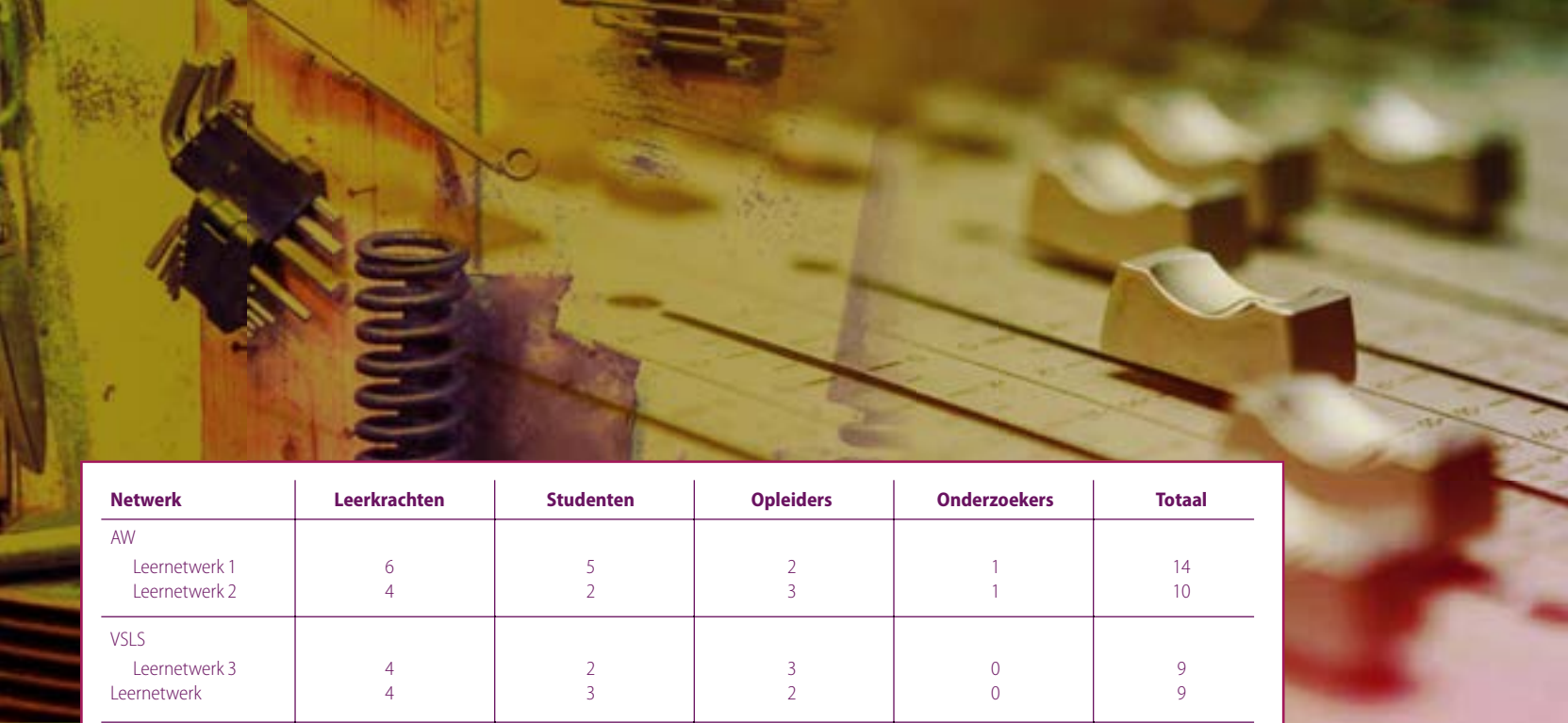
Netwerklernen en professionalisering

Diverse onderzoeken stellen dat het samenwerken met andere professionals een effectieve manier is om (toekomstige) leraren te professionaliseren (Garet, Poerter, Desimone, Birman, & Yoon, 2001; Guskey, 2003; Hunzicker, 2011; Penuel, Fishman, Yamaguchi, & Gallagher, 2007). Leren wordt op deze manier betekenisvoller (Brown, Collins, & Duguid, 1989; Lave & Wenger, 1991; Roth & Lee, 2006) en leraren zijn gemotiveerd om gezamenlijk problemen op te lossen (Little, 1993). Hierdoor worden steeds meer samenwerkingsverbanden gezocht in de vorm van netwerken waarin gezamenlijk wordt geleerd. Dit wordt ook wel netwerklernen genoemd. Bood, Coenders en Van Luin (2010) beschrijven netwerklernen als 'leren dat door professionals van verschillende disciplines en sectoren zelf wordt vormgegeven'. Iselinge Hogeschool besteedt veel aandacht aan het leren in netwerken waarbij samenwerking plaatsvindt tussen basisschoolleerkrachten, pabo-studenten, opleiders en onderzoekers. Eén van de doelen die de hogeschool met het netwerklernen wil bereiken is om voor studenten mogelijkheden te creëren waarin ze een bijdrage kunnen leveren aan de ontwikkeling van de basisschool, kunnen samenwerken met collega's, hun inhoudelijke kennisbasis kunnen uitbreiden en aan hun onderzoeksvaardigheden kunnen werken. Op deze manier hoopt Iselinge Hogeschool een

betere verbinding tussen het leren op de werkplek en het leren op de opleiding te bewerkstelligen (Vandeyck, De Graaff, Pilot, & Beishuizen, 2012; Vrieling, De Laat, Besselink, & Ubbink, 2015). Het netwerklernen blijkt voor studenten nog niet het gewenste effect te hebben. Het leren in een netwerk is voor hen niet altijd even waardevol waardoor ze soms een passieve rol aannemen. Studenten zijn vooral gericht op hun eigen opdracht (minor of afstudeerwerkstuk) en minder op het proces van het leernetwerk (De Laat, Vrieling & Van den Beemt, 2016; Vrieling, De Laat, et al., 2015). Hierdoor beseffen ze niet dat ze binnen het leernetwerk kunnen werken aan hun sociale competenties, wat als één van de zeven competenties van een leerkracht wordt gezien (De Laat et al., 2016; Van den Beemt & Vrieling, 2016). Tevens voelen studenten zich niet altijd verbonden met de groep, omdat ze vaak aansluiten bij een netwerk dat al een aantal jaren draait (De Laat et al., 2016). Er zijn diverse onderzoeken gedaan naar netwerklernen en het faciliteren hiervan (De Laat et al., 2016; Van den Beemt & Vrieling, 2016; Vrieling, De Laat, et al., 2015). Er is echter nog nauwelijks onderzoek gedaan dat zich uitsluitend richt op studenten. Het doel van ons onderzoek is na te gaan hoe het leren voor pabo-studenten in een leernetwerk gefaciliteerd kan worden zodat het waarde voor ze oplevert. De centrale vraag van dit onderzoek luidt dan ook: "Hoe kan het leren van pabo-studenten in een leernetwerk gefaciliteerd worden zodat het waardevol is voor studenten?"

Aanpak

Het onderzoek is uitgevoerd binnen vier leernetwerken van Iselinge Hogeschool bestaande uit basisschoolleerkrachten, pabo-studenten, opleiders en onderzoekers. Twee leernetwerken draaien al een aantal jaren en worden gesubsidieerd door Versterking Samenwerking Lerarenopleiding en Scholen (VSLs). De twee andere leernetwerken zijn in september 2016 gestart onder de noemer Academische werkplaats (AW), een samenwerkingsverband tussen het Welten-instituut van de Open Universiteit, Iselinge Hogeschool en het samenwerkingsverband Opleiden in de School Graafschap-Liemers-Achterhoek. De leer-

Netwerk	Leerkrachten	Studenten	Opleiders	Onderzoekers	Totaal
AW					
Leernetwerk 1	6	5	2	1	14
Leernetwerk 2	4	2	3	1	10
VSL					
Leernetwerk 3	4	2	3	0	9
Leernetwerk	4	3	2	0	9
Totaal	18	12	10	2	42

Tabel 1: Verdeling respondenten netwerken.

netwerken van de AW zijn gedurende de onderzoeksperiode (september – december 2016) vijf keer bij elkaar gekomen en de leernetwerken van VSL drie keer. De verdeling van de respondenten over de verschillende netwerken wordt in tabel 1 weer-gegeven.

Om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden zijn er verschillende onderzoeksinstrumenten ingezet. In tabel 2 zijn deze onderzoeksinstrumenten per deelvraag schematisch weergegeven. De netwerkbijeenkomsten van de leernetwerken zijn opgenomen, getranscribeerd en gelabeld op basis van het Dimensions of Social Learning (DSL) Framework (Vrieling, Van den Beemt, & De Laat, 2015). Met behulp van dit raamwerk kan de positie van de groep geanalyseerd worden. Ook helpt het raamwerk om het gedrag van de deelnemers te begrijpen en om het sociaal leren binnen de netwerkgroepen te faciliteren. Tevens hebben de deelnemers na iedere netwerkbijeenkomst een aantal reflectieve vragen beantwoord over de bijeenkomst en de inbreng van de studenten. Naast de audio-opnames en reflectieve vragen zijn er negen interviews bij leerkrachten, opleiders en studenten afgenomen om de dimensies van sociaal leren in een leernetwerk in kaart te brengen en is er een dimensievragenlijst bij alle deelnemers afgenomen. Ook hebben er vijf focusgroepen met alle studenten plaatsgevonden om naar hun ervaringen te vragen. Tenslotte is het Waardecreatieverhaal (Nijland, 2016) bij zes studenten afgenomen. Dit is een instrument waarmee via verhalen de waarde van de netwerkactiviteiten systematisch wordt verkend door op een gestructureerde manier naar de netwerkactiviteiten te kijken. Aan de hand van dit onderzoeksinstrument is gekeken in hoeverre waardecreatieverhalen gebruikt kunnen worden om studenten zicht te geven op de opbrengsten van de leernetwerken.

Bevindingen

Uit de analyses komt een aantal ondersteuningsprincipes naar voren met betrekking tot de rol van studenten in leernetwerken. Allereerst blijkt dat studenten vanaf de eerste bijeenkomst in het studiejaar moeten aansluiten omdat ze anders belangrijke informatie missen. Wanneer een leernetwerk al een aantal jaren draait en een student later instroomt, moet de student bijgepraat worden over de activiteiten die de voorgaande jaren zijn uitgevoerd. Ook moeten studenten op de hoogte gesteld worden van de groepsdoelen en is het van belang om studenten steeds actief bij het leernetwerk te betrekken. Dit kan door vragen te stellen tijdens de bijeenkomsten, maar ook door de studenten dezelfde opdrachten te laten uitvoeren als de overige deelnemers. Tevens moeten de verwachtingen van de studenten uitgesproken worden. Studenten hebben bij aanvang geen idee wat er van hen verwacht wordt in het leernetwerk en of de overige deelnemers openstaan voor hun ideeën. Het is aan te raden

Deelvraag	Onderzoeksinstrumenten
Hoe ontwikkelen de dimensies praktijk, domein en waardecreatie, verbondenheid en organisatie zich in leernetwerken waar studenten deel van uit maken?	Audiobestanden bijeenkomsten Reflectieve vragen Dimensie-interview Dimensievragenlijst
Welke vormen van waarde levert het netwerken op voor studenten?	Audiobestanden bijeenkomsten Reflectieve vragen Waardecreatieverhaal
In welke mate geeft het waardecreatieverhaal studenten zicht op de opbrengsten van het leernetwerk?	Waardecreatieverhaal
Welke ondersteuning hebben studenten nodig om het leernetwerk als voldoende waardevol te ervaren?	Focusgroep

Tabel 2: Overzicht onderzoeksinstrumenten per deelvraag.

ABGAVO-principe

Aansluiten vanaf de eerste bijeenkomst

Bijpraten wanneer een leernetwerk al een aantal jaren bestaat

Groepsdoelen toelichten

Actief betrekken

Verwachtingen uitspreken

Opdracht van de student koppelen aan de doelen van het leernetwerk

Box 1: Ondersteuningsprincipes voor de rol van studenten in leernetwerken.

om hierover in gesprek te gaan. Tenslotte is het voor studenten lastig om hun eigen opdracht onderdeel te laten zijn van het leernetwerk en hebben ze ondersteuning nodig om hun eigen opdracht te koppelen aan de doelen van het leernetwerk. Bovenstaande ondersteuningsprincipes kunnen worden geformuleerd als het ABGAVO-principe (zie box 1).

De helft van de studenten geeft aan dat het waardecreatieverhaal hen heeft geholpen om zicht te krijgen op de persoonlijke opbrengsten van het leernetwerk. Gedurende het gesprek is ingegaan op de verschillende activiteiten van het leernetwerk en wat het leernetwerk hen heeft opgeleverd. Een aantal studenten was verrast door de waarde die sommige activiteiten voor hen had, terwijl ze voorafgaand aan het gesprek dachten dat die activiteiten voor hen niet van waarde waren. Alle studenten hebben aangegeven dat ze de vragen van het waardecreatieverhaal als pittig hebben ervaren, maar het tevens een bruikbaar instrument vinden om de waarde van het leren in een netwerk zichtbaar te maken.

De waarde van netwerklernen voor studenten

De waarde van leermomenten kan worden uitgedrukt in vijf verschillende soorten waarden die nauw met elkaar verbonden zijn (Nijland, 2016; Nijland & Van Amersfoort, 2013): 1) directe waarde, 2) potentiële waarde, 3) toegepaste waarde, 4) gerealiseerde waarde en 5) herziene waarde. Wanneer gekeken wordt naar de uitkomsten van het waardecreatieverhaal in het huidige onderzoek, blijkt dat de opbrengsten voornamelijk kunnen worden gezien als directe en potentiële waarde. Als directe waarde worden bijvoorbeeld de nieuwe contacten en aangereikte bronnen voor de eigen opdracht genoemd. Dit zijn opbrengsten waar

studenten direct mee aan de slag zijn gegaan. Daarnaast hebben de studenten door deelname aan het leernetwerk hun inhoudelijke visie over een bepaald thema aangescherpt, hebben ze hun kennis over praktijkonderzoek vergroot en hebben ze inzicht gekregen in de rollen en verwachtingen tijdens het werken in een leernetwerk. Deze opbrengsten kunnen gedefinieerd worden als potentiële waarde. Wanneer er gekeken wordt naar wat de studenten met deze opbrengsten gedaan hebben, blijkt dit minimaal te zijn. Studenten geven aan de inhoudelijke kennis die ze hebben opgedaan over een bepaald thema niet te hebben toegepast (toegepaste waarde). Wél hebben ze de kennis van praktijkonderzoek, en daarmee het belang van analyseren, toe kunnen passen bij hun eigen opdracht. Er zijn voor de studenten geen opbrengsten die als gerealiseerde en herziene waarde gedefinieerd kunnen worden. Het valt op dat de opbrengsten die studenten als waardevol ervaren, voornamelijk gericht zijn op hun eigen opdracht. Aansluitend bij de onderzoeken van De Laat et al (2016) en Vrieling, De Laat, et al. (2015), blijkt dus ook uit huidige onderzoek dat studenten voornamelijk product-georiënteerd zijn en zich minder richten op de werk- en leerprocessen die relevant zijn voor het leernetwerk als geheel. Ook in de gesprekken die met studenten gevoerd zijn, blijkt dat ze zich voornamelijk focussen op hun eigen opdracht. Uiteindelijk is dat namelijk hetgeen dat wordt beoordeeld.

Tot slot

Geconcludeerd kan worden dat binnen ieder leernetwerk minimaal één deelnemer de faciliterende rol specifiek voor studenten op zich moet nemen. Het is de taak van deze facilitator om studenten te begeleiden tot een volwaardig partner in het leernetwerk. Deze facilitator leeft het ABGAVO-principe zo goed mogelijk na en gaat minimaal twee keer per jaar met de studenten in gesprek aan de hand van het waardecreatieverhaal om hen zicht te geven op de opbrengsten van het leren in netwerken. Tenslotte moet er op beleidsniveau worden gesproken over de beoogde doelen voor studenten als het gaat om participatie van studenten in leernetwerken. Belangrijk hierbij is om vast te stellen waar de leeropbrengsten van studenten zich op moeten

richten. Ook de manier waarop het product (de kennisdoelen en de eigen opdracht) en het proces (werken aan de netwerkcompetentie) zich tot elkaar verhouden en hoe dit er in de praktijk uit komt te zien, moeten onderwerp van gesprek zijn. Uiteindelijk moeten de evaluatie en beoordeling van studenten in leernetwerken zich richten op zowel het product als het proces (Schuit, De Vrieze, & Slegers, 2011).

Referenties

- Bood, R., Coenders, M., & Van Luin, A. (2010). *Netwerkleren, omgaan met gemene problemen*. Gouda: Habiforum.
- Brown, J. S., Collins, A., & Duguid, P. (1989). Situated cognition and the culture of learning. *Education Researcher*, 18(1), 32-42. doi:10.3102/0013189X018001032.
- De Laat, M., Vrieling, E., & Van den Beemt, A. (2016). Facilitation of social learning in teacher education: the 'Dimensions of Social Learning-Framework'. In J McDonald & A Cater-Steel (Eds.), *Communities of practice: Facilitating social learning in higher education*, (pp. 153-174). Singapore: Springer.
- Garet, M. S., Porter, A. C., Desimone, L., Birman, B. F., & Yoon, K. S. (2011). What makes professional development effective? Results of a national sample of teachers. *American Educational Research Journal*, 38, 915-945. doi:10.3102/00028312038004915.
- Guskey, T. R. (2003). What makes professional development effective? *Phi Delta Kappan*, 84, 748-750. doi:10.1177/003172170308401007.
- Hunzicker, J. (2011). Effective professional development for teachers: a checklist. *Professional Development in Education*, 37, 177-179. doi: 10.1080/19415257.2010.523955.
- Lave, J., & Wenger, E. (1991). *Situated learning: Legitimate peripheral participation*. New York: Cambridge University Press.
- Little, J. W. (2003). Professional community and the problem of high school reform. *International Journal of Educational Research*, 37, 693-714. doi: 10.1016/S0883-0355(03)00066-1.
- Ministerie van Onderwijs. (2013). *Lerarenagenda 2013-2020: de leraar maakt het verschil*. Verkregen via <https://www.rijksoverheid.nl>.
- Nijland, F. (2016). Netwerkleren in het onderwijs. *Beter begeleiden*, 11, 30-33.
- Nijland, F., & Van Amersfoort, D. (2013). Waardecreatieverhalen: wat levert netwerkleren op? In LOOK (Ed.), *Netwerkleren: de stille kracht achter een leven lang professionaliseren* (pp. 47-52). Heerlen: Open Universiteit.
- Onderwijsraad. (2013). *Leraar zijn*. Verkregen via <https://www.onderwijsraad.nl>
- Penuel, W., Fishman, B., Yamaguchi, R., & Gallagher, L. (2007). What makes professional development effective? Strategies that foster curriculum implementation. *American Educational Research Journal*, 44, 921-958. doi:10.3102/0002831207308221
- Roth, W. M., & Lee, J. W. (2006). Contradictions in theorizing and implementing communities in education. *Educational Research Review*, 1, 27-40. doi:10.1016/j.edurev.2006.01.002.
- Schuit, H., De Vrieze, I., & Slegers, P. (2011). *Leerlingen motiveren: een onderzoek naar de rol van leraren*. Heerlen: Open Universiteit.
- Timmermans, M. (2016). *Leerkracht, de toekomst zal het leren!* Barendrecht: De Bondt Grafimedia.
- Van den Beemt, A. A. J., & Vrieling, E. (2016). *Dimensions of social learning in teacher education: an exemplary case study*. Paper presented at the meeting of Networked Learning Conference, Lancaster, United Kingdom.
- Vandyck, I., De Graaff, R., Pilot, A., & Beishuizen, J. (2012). Community building of (student) teachers and teacher educator in a school-university partnership. *Learning Eviron Research*, 15, 299-318. doi: 10.1007/s10984-012-9118-2.
- Vermeulen, M., & Vrieling, E. (2017). *21e-eeuwse vaardigheden: Achtergronden en onderwijsimplicaties in 17 vragen en antwoorden*. Heerlen: Open Universiteit.
- Vrieling, E., De Laat, M., Besselink, E., & Ubbink, M. (2015). Dimensies van sociaal leren in een paboleernetwerk. *Onderwijsinnovatie*, 17(1), 17-24.
- Vrieling, E., Van den Beemt, A., & De Laat, M. (2015). What's in a name: dimensions of social learning in teacher groups, *Teachers and Teaching: theory and practice*, 22, 273-292. doi:10.1080/13540602.2015.1058588.

